

डिसेंबर 2006

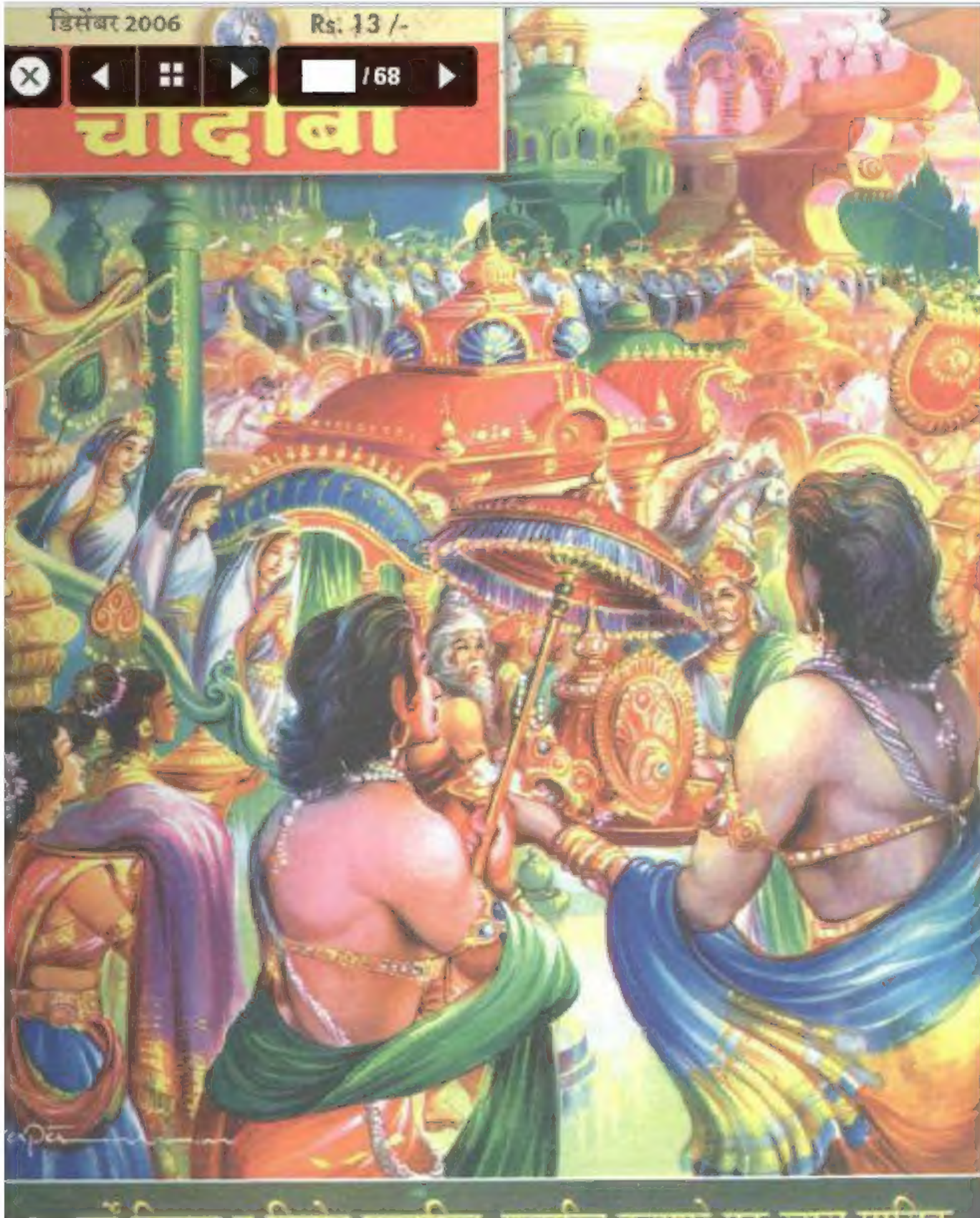
Rs. 13 /-

/68

चादाबा

मी १९६५ सालापरून चंदामामाचा वाचक आहे. १९८४ पासून मी चंदामामासाठी लिहितो. त्या वर्षांत बराच्या ऑसरीवर असून मी बाहिणीवरवर चंदामामा वाचत असं, ते दिवस अजून आठवतात. तो अनुभव सुखद होता, माझी पहिली गोष्ट प्रसिद्ध झाली ती माझ्या आयुष्यांतला एक मधुर क्षण होता. चंदामामाने मला वाचक व लेखक बनवले व प्रोत्साहन दिले.

आपल्या संस्कृतीची उन्नतणी चंदामामामुळे होते. मध्यंतरी या प्रवाहान काही काळ तरी खंड पडला होता, तरी ईश्वराने ही जीवनरत्नी पुन्हा सुट्टे झाली.

रासायणांत बालक रामाने चंद्रासाठी हड धरला तेव्हा दाराघाते त्याच्या आरसा दाखवून त्याचा हड पुरवला. आज तसा हड असलाच तर त्याच्या हातांत हे भाविक ठेवता येईल. तो चंद्र अकाशातले आवर्षण आहे, तर हे भाविक भूमीवरचे एक बगदान असते. हा प्रकाश असाच अत्यंत राहोही पडतो मन-पूर्वक इच्छा आहे.

- रामानंद शर्मा, पाटणा

चंदामामाशी माझी ओळख १९५६ पासूनची! तेव्हा त्याची किंमत ६० पैसे होती. वेनाळ, बोंधिसत्त्व, मायिक व पौराणिक कथांनी भरलेले मासिक फार आकर्षक वाटत असे. आजही मुलांमुल्ले हे आवडते मासिक आहे. पूर्वी कोडी नव्हती. आज ती बुद्धीला चालना देणारी आहेत तेव्हा अधिक पाने होती. गंधर्व यांची चित्रेही मन मोहवत असत. चंदामामाचा प्रभाव नेहमी पडतो.

- बालकृष्ण, मेरठ

ऑगस्टचा अंक पाहून त्वेष आनंद बसला, कारण आता गोरीना प्राधान्य मिळालेले आहे. त्याखेरीज इतक्या प्रदीर्घ काळानंतर वीरा, सीताराम, यांच्या चित्रांना स्थान दिले आहे.

- जै. गोपाल, हैदराबाद

आदर

श्रीधाम हा जनपदुनीतला एक सपत्न शिल्परी होता. त्याला मझा व मंगल असे दोन मुल्ले होते. दोघांचे शिक्षण पूर्ण झाले होते व दोघेही चांगले समजूनदार होते. श्रीधामने त्यांचे विवाह करून दिले, एक सपतीया फारफार गे त्याच संभाळत होता.

श्रीधामची पत्नी ग्यादेरीने त्याला एकदा सुचवले, "आपले दोन्ही मुल्ले समजूनदार आहेत. एण एकदा हातांत संपत्ती आली की त्यांची वृत्ती बदलू शकेल. आपल्याकडची त्यांच्या मनांत असाच आदर असत की नाही या विषयी आपणच त्यांची परीक्षा घ्यायला हवी." पत्नीची सूचना मानून श्रीधामने घराची तीन भागांत वाटणी केली.

मध्यच्या भागांत तो स्वतः राहायला लागला आणि दोन्ही बाजूच्या भागांत दोन्ही मुल्ले नसतीक राहू लागले.

मातमतेबदलचे कामकाजहो श्रीधामने मुलांच्यावर सोपवले आणि ते कसे संभाळतात त्याचा त्याने लक्ष ठेवले.

मदत नेहमी संपलीची शय कशी होईत याचा विचार करून पित्याशी चर्चा करीत असं. पित्याने होकार दिला की मग तो त्याची कायना जेसात आपणत आहे. तो यशास्वी होऊ लागला. तेव्हा तो समर्थ व धोष आहे असे लक्षांत आले.

मंगल गेज सवकाली उठून श्रीधामचे वहील सुदामा यांच्या तसविरीला नमस्कार करीत असे. सुदामाच्या नांववर तो दानधर्म करीत होता, एण त्यासाठी वडिलांची अनुमती घेत नव्हता. तो स्वतः ला सुदामाचा नातू म्हणवत असे. आपले नांव लागत नसे.

वर्षाभरानंतर श्रीधाम पत्नीसह वीरबाबोला निघला. तेव्हा त्याने आपली मालमता दोन भागांत वाटली, लहान हिमरा थोरल्या मदरला दिला आणि मोठा हिमरा धाकट्या मंगलला दिला. मदरला वाईट वाटले, त्याची वाचकी त्याला म्हणाली, "दोघा भावांना सरखी वांटणी करायला हवी, नाहीतर मुट्टी धोरले आटवत, तेव्हा संपतीचा

मोठा हिरसा तुम्हालाच मिळायला हवा. पण तुमच्या वडिलांनी तसं नाही केलं. आता तुम्हीच त्यांच्याजवळ तक्रार करा." मदनने बायकोची सूचना ऐकली.

श्रीधामने मदनची ही तक्रार ऐकून म्हटले, "ही माझी कमार्ईची संपत्ती आहे. थला हवी तशी त्याची वांछणी करीन. तुझ्या आजोबांच्याबद्दल, म्हणजे माझ्या वडिलांबद्दल माझ्या मनात अत्यंत आदर व श्रद्धा आहे. मगल त्याचे नांव राखलं आहे, म्हणून मी त्याला वास्तू हिस्सा दिला. आणि ही यांखी तात्पुरती आहे. तीर्थयात्रेवर परत आल्यानंतर तुझ्यांत मला बदल जाणवला, तर कदाचित माझ्या संपत्तीचा मोठा हिस्सा तुझ्या वाट्याला येईल." आणि ती पत्नीसह तीर्थयात्रेला निघून गेला. मंगल सुपामा आजोबांचा इतका आदर

डिसेंबर २००६

देवतो, हे वास्तूयानंतर मदनला आश्चर्य वाटले. त्याने धाकट्या भावाला म्हटले, "आजोबा वारले तेव्हा तर तू तीन वर्षांचा होतास, आणि मी सहा वर्षांचा होतो. त्यांचा मोठेपणा मला काढक नव्हता, पण त्यांच्याविषयी इतकी माया तुझ्या मनांत कशी काय निर्माण झाली?"

"ते आपल्या वडिलांचे बडील, हेच मुख्य कारण व मोठेपणा नाही का? आपल्या वडिलांन सर्तुष्ट राखणे हे आमले कर्तव्य आहे." मंगलने सांगितले.

त्यानंतर मदनने याच्यावर खूप विचार केला. त्याने आजोबांच्या दोन तसविरी बनवल्या. मंगलने केलेल्या तसविरीपेक्षा त्या बऱ्याच मोठ्या होत्या. त्याने एक बरांत सावली व दुसरी गावा-तल्या वेवळांतल्या मंडपाल लक्ष्मणारासी शंभारुपयेही देवळांत दिले. सुदामाआजोबांचा मोठेपणा तो खपना सांगायला लागला.

सीतापुर गांवात शंभू हा शेतकरी राहत होता. त्यावर्षी पीक चांगले आले नाही, तो कर्जतागारी झाला आणि आत्महत्या करण्याखेरीज त्याला दुसरा कोणताही मार्ग सुचला. तो आत्महत्या करण्याच्या तयारीने निघतला, तेव्हा वडेल मंगल त्याला भेटला व त्याने त्याला बांचवले. त्याची चिंता समजल्यावर मंगल शंभूला म्हणाला, "माझे आजोबा सुदामा यांच्या नांवाने मी तुला दहा मोहोरा देतो. त्या पैशांतून तू गेती कर. माझ्या आजोबांच्या पुण्याईने तुम्ही काळजी दूर झाली की माझी रक्कम मला परत कर."

शंभू रक्कम झेलून गांधी परत गेला. पुढच्या

यांचा

दिवसी जेव्हा तो शेत नांगरत होता तेव्हा त्याला जमिनीत पुरलेले गुमघन मिळाले. ते त्याने ग्रामाधिकार्याला दाखवले. त्याच्यावर लिहिलेले शब्द वाचून तो शंभूला म्हणाला, "तुझ्या पूर्वजांचेच हे धन त्यांनी तुझ्यासाठी सुभित म्हणून पुरून ठेवलेले होते. ते तुझेच आहे."

आता शंभूचे बऱ्याच ठेजळले, तो जनकपुरीला गेला आणि त्याने मंगलला त्याचे पैसे परत दिले. त्यावर शंभूने सांगितले, "यात माझा कोहीही मोठेपणा नाही, ही सारी माझ्या सुदामा आजोबांची कुत्रा आहे." शंभू हात जोडून म्हणाला, "सुदामाजींची लोकप्रियता सर्वाना भाडीत आहेच. म्हणून मी आपल्या गांवातल्या चरित्रात त्यांची तसवीर लाविल. त्यापेक्षा श्रमार्थ करून या तुम्ही त्याचे अथ्यक्ष व्हायला हवे. तेव्हा तुम्हाला आलंब पाहिजे."

तीर्थयात्रा पूर्ण करून चार दीन दिवसांत गांधी परत येत आहोत, असा निरोप श्रीधामने मुखाना पाठवला. पण हा निरोप मिळण्यापूर्वीच शंभूच्या गांधी उत्सवला येण्याचे निर्मंजन मंगलला मिळाले होते. वडील येईपर्यंत आपण परत येऊ असे मोठ्या भावाला सांगून मंगल सीतापुरला गेला.

जेव्हा श्रीधाम जनकपुरीला परत आला, तेव्हा मंगल गांवात नव्हता. मदनने आईवडिलांचे स्वागत केले, जेव्हा त्यांनी मंगलची चौकशी केली, तेव्हा मदनने त्यांना शंभूची कथा सांगितली व पुढे म्हटले, "तुम्ही घेणार आहात हे माहीत असून देखील मंगल सीतापुरला निघून गेला." आईवडील परत आले म्हणून मदनने गांवाला जेवण दिले. जोवर्षांनी त्याबद्दल त्याचे कीतुक केले.

आदीना

त्याचे बेली एक इशम तिथे येऊन विचारायला लागला, "इथे मदन कोण आहेत?" मदनने पुढे होऊन म्हटले, "मीच मदन आहे. काय पाहिजे?" त्यावर तो इसम म्हणाला, "सीतापुरातून सुदामाच्या नसवाने मला निरोप बायला पाठवले आहे. ते उद्या संध्याकाळपर्यंत इथे येऊन पांचवीत." श्रीधामने हे ऐकून त्या इसमानेवळ सीतापुरातल्या उत्सवाबद्दल सबिस्त माहिती विचारून घेतली आणि म्हटले, "कान कान, आमचा मंगल वाड-वडिलांचा जवळ राखतो इ!"

गांधकी घरीपरी परत गेल्यानंतर मदनने माराजीच्या सुरांत म्हटले, "जो आता मंगलने तुमच्याबद्दल दाखवला, आणि मी जो तुम्हाला मानसन्मान दिला, त्यांतला मोठा करक जनाकी स्पष्ट दिसतोय. आजोबांचा मान म्हाणाल तर

डिसेंबर २००६

मंगलने त्यांच्या सोपान दिलेले पैसे पसत घेताने, राधेने तुझ्या आजोबांची तरावीर देवळात न्यावली, ती वषायान्ना नो रीतगुन्ना नेला. मी ही धातूर पैसे लुब्ध करून आजोबांची तरावीर देवळात न्यावली आहेच की! पण तुम्ही फक्त त्याचेच कीर्तुक करता आहात."

श्रीधामने हसून म्हटले, "अरे, तू कोणतेही बाण केवरा तरी मुर्या नांवाचे कातोस, आणि नो जे काही वळतो ते आजोबांच्या नांवाचे वळतो म्याचा पान आपण्णी घाटवतो. तरीगुळा तू त्याच्या मनाचा मोठेपणा मन्व करीत नाहीस, आदर म्हणजे काय हे आ शिकवच असंल तर हाहाकारण्यांतल्या गुल्लुलांतल्या आचार्य सुमेध यांना जाऊन घेत. मंगल आता कीं गुप्ती दोघेही एकत्रच जा, म्हणजे तुम्ही शंका दूर होईल."

डिसेंबर २००६

10

चोबोबा

दुसऱ्याच दिवशी राधेलाकडील माग काढ आला, बोक विवसानंत दोघेही भाऊ उत्तचार्य सुमेध याच्याकडे गेले. मदनची लक्षात घेऊनानंतर सुमेध यांनी म्हटले, "तुम्ही दोघेजण काही देवस माझा शिष्य मुनाथ त्याच्याकडे घडा, तो जसे मागेत नसे वागा." अस म्हणून आचार्यांनी त्या दोघांना मुनाथच्या स्वाती केले.

दुसऱ्या दिवशी मुनाथने सुपेधपट्टीच त्यांना उडवले. थंडाण पाण्याने ग्वाज करायला सांगितले आणि त्यानंतर ग्रिथ सुमेध शिष्यांना शिकवीत होते. तिकडे ते निघेजण गेले. त्या दिवशीचा पाठ गुण जाणवताना सुमेध त्यांना म्हणले, "अना तुम्ही रानत जा आणि जी पळे उमिनेवर पडली आहेत, ती गोष्ट का. झाडाची फळे अजिशात लोडू नका, विसा करू नका, मिळालेले अस एकत्र करा, आणि सर्वांनी ते वांटून खा."

मदन, मंगल व सुनाथ रानत गेले. वाटेत सुनाथने त्यांना झाडावर चढून पळें लोडण्यास सांगितले. मदनने फळे लोडण्यास नकार दिल्या व म्हटले "मी गुकच्या तांगण्याप्रमाणेच रागेन." मंगल आडावर चढण्याच होता. तेव्हात एक बास झाडावर बोककाळत होता. सुनाथने सांगितले म्हणून मंगलने बागावर एक लक्षमरा दगड फेकून मारला. बास तिथून वळून गेला तो झाडावर चढला आणि सुनाथने सांगितली तबरी फळे मंगलने लोडली. "आपण ही फळे लोडण्यासाठी धातूर नसत येता आहो. तेव्हा आता नूस लाग, मोठ्याचा आदर मंगलने ठेवला आहे कीं तू?"

मदन गेव्हतून गेला त्याने म्हटले, "बासविध

सुनाथच्या आलेखक कोरीही कलकला. मदन कोही पयार नव्हता. तो पळणच सुमेधकडे गेला आणि जे पळले ते संविमन सांगितले. त्यांनी मंगलला बोलावून आणि खूनसरा विचारला.

"गुकजी, आपण सांगितले होते की ओपयंत आश्रमात राहावी, तोपर्यंत सुनाथच्या आले-प्रमाणे कायचच. मी आपल्या आदेशाप्रमाणे राहिलो." मंगलने खुलासा केला.

त्यावर मदनने म्हटले, "जेव्हा गुकजी पाठ शिकवत होत, तेव्हा त्यांनी कोणता आदेश दिला होता? ते तू पाठवले का?"

त्यावर सुमेधची ह्यात फटन, "मी जे आदेश दिले होते, ते फक्त माझ्या शिष्यांसाठीच होते. तुमच्यासाठी नव्हते. सुनी दोघे इथे विराधी म्हणून आता नाहीत. मी तर तुम्हाला इतकेच म्हणले होते की मुनाथ सांगेल त्याप्रमाणे करा. जर सुनाथ माझे आदेश पाळत नसेल, तर त्याचा अर्थ असा होतो की त्याने माझा आदर केला आहे. तेव्हा आता नूस लाग, मोठ्याचा आदर मंगलने ठेवला आहे कीं तू?"

मदन गेव्हतून गेला त्याने म्हटले, "बासविध

चोबोबा

11

डिसेंबर २००६

सुनाथने आपला आदर केला. म्हणून हा पोस निर्माण झाला." त्यावर सुमेधनी उत्तर दिले, "आज सुनाथची काहीही चुक नाही. तुम्हा दोघांची वरीक्षा घेवतासाठीच तसे कायबा मी त्याला सांगितले होते. जे माझ्या शिष्यांच्या बाणपुकीत काही अर्थ तपला असल, आणि जो तो तुम्हाला समजात नाही, तर माझ्याचलही तुमच्या पनांत आदर नाही ह म्हाय झाले. मी बागवर सांगतोय ना?"

अना मदनला उलगडा झाला की माळमनेची बांडणी करताना शिष्यांचा अनन्य विचार त्याला ग्रथय नीट समजत नव्हता. ज्याने जगेंच सुमेधचे पाय धारे व त्यांची क्षमा मागितली. मना दोघे भाऊ जनकपुत्रा पात्र गेले, मदनने पित्याजवळ आपली चुक मान्य केली.

व्याक श्रीधामने मदनला तांशितले, "मला वाटले होते की माझ्या निर्णयाविरुद्ध तू आपने मत देणार नाहीस. आणि माळमनेची तशी बांडणी करणं हे माझ्या दृष्टीने देखील टीका नव्हतेच. मना श्रीधामने दोघांना समान वाटणी दिली आणि आपले अर्थित आयुष्य वेधधर्मीन चालवले.

तेव्हाच ते पुढे अरुन्ही नाव येणाऱ्या कडेवर खरच आणवून पुढली. आणि ज्या नावेत वेळाने बरी वसलेले होते तिच्यावर आदळून त्याची नाव पाण्यांत उलटली.

जे नावेत होते, ते नदीत पडले. "जेष्ठ, वनिष्ठा, तुम्हीही तोंड अडवत ना? आपले वन्यवासी मित्र मुखरूप अडवत ना?"

केवळच्या पित्याने जेव्हात ओरवून विचारले त्याला उतर देण्यासाठी चौबिही एकदम ओरटले.

"अतो बाबा, तुम्हाला पोतायला येतंय ना? की आम्ही तुम्हाला मदत करे?" केवळ पित्या-उपलब्ध आऊ लागला.

"वनिष्ठा, इथे बाबा कोण आहे?" म्हातारा येकसाला. "दिष्टानो, गढेलाच्या सड्याच्यानी, तुम्ही वन्याच्या दगडी कपारीपासून स्वतःला बचवा. हा मीनानंद उलय पोतापारा आहे. तुम्ही आतापली फाल्गुनी घ्या. त्या वन्य विद्राकडे नक्ष देवा. माती विता मूळीच करू नका." तो पुढे मरणावा.

खोला येवमंतच ते वनेछान येवने पोतायला

लागले. अ

इथे:

असला माहिजे, आपण खूप उंचीवरून खाली मदीच्या पाण्यांत पडणार आहोत. केवळ, लावधान, वन्य नाथीनीं समोळा ... साव ... जयमाड ओरडला.

बोगळातले पाणी तीव्रचालीन हातांच्या म्दीवरून खाली मदीत पडत होते. केवळ व इतर घारेजण त्या प्रवाहांतून खाली मदीत पडले.

सर्वांनाच क्षणभर राटले की आपण आता मेळी आहोत. नंतर घानाथर येऊन त्यानी एकमेकांला हाका मारायला सुवात केती. सुदैवाने ते छाली पक्ष्यांला खुश्क्यावर न पडता सल्ल खेळ पाण्यातच पडले होते. सारे सुरक्षित होते, हे पाहून ते नदी पार करणाऱ्यांसाठी जाणून पोतायला लागले.

पार्श्वजण धकले मागलेले होते आणि आता पित्याच्या सहाय्यार तितक्यात तलवारी खत्रीर घेतलेले काही सगरी लोक त्यांना नदीकाठावर हिडताना दिसले. (क्रमशः)

दिसावर २०२६

18

आदोवा

वेताळ कथा

चंदनाची बाहुली

निसर्गाच्या नका विद्रमार्क पुन्हा हाडावळलेला, हाडावरून त्याने राख खाती उतरवून खांबावर घेतले, आणि त्याने तन्मनाकडे जाणारा रस्ता धरला. तेव्हा शब्दबध्ने तपलेल्या वेताळाने म्हटले, "राजन्, ज्या महान लक्ष्याकडील तु एवढे कठोर परिश्रम करतो आहेस, ते गिळगण्णमागडी अपार वाढ व चिकाटीची आवश्यकता आहे. हे दोन्ही गुण तुझ्यात आहेत. पण जेव्हा माण्यवेखील जोडीला असते, तेन्हांच मनुष्य यशस्वी होतो. तेन्हा इच्छा पूर्ण होतात, लक्ष्यप्राप्ती होत. पण कुडीकधी परिधम कारणी लागतात, अपेक्षेपेक्षा जास्त फळ मिळते. पण काहीजण जाणूनबुजून ते यश हातातून निसर्ग देतात.

तुला सावध करवे म्हणून मी एका तरुण शेत-
कऱ्याची गोष्ट तुला सांगतो. ऐकताना तुझा
धकवाही दूर होईल." आणि बेताळाने गोष्ट
सांगायला सुरुवात केली.

शृंगार जमीनदारीमध्ये साकेतपुरी गांव होते.
त्या गांवात दिलीप हा एका संपन्न शेतकऱ्याचा
मुलगा होता. शेतीच्या कामांत त्याला फारसा
रस नव्हता, पण हस्तकलांच्यामध्ये तो हुशार
होता.

बौणतीही कला एकदा बघितली की तो
संगेच ती चांगली शिकत असे. चिकण माती,
चुना दिसला की त्यातून तो सुखेड फुलदाणी किंवा
बाहुली बनवत असे. हाताने वेडू मिळाला की
त्यातून सुकल बोलरी तयार होण होती. एखादे
सुंदर दृश्य पाहिले की ते चित्र पुरे हईपर्यंत तो

डिसेंबर २००६

20

चांदोबा

झोपू शकत नसे. एकलव्याप्रमाणे दिलीपने या
कलांचे शिक्षण स्वतःच घेतले होते.

त्याबरोबर शृंगार जमीनदाराची मुलगी मणिमाला
हिचा अठरावा वाढदिवस मोठ्या धानधुमीत
सांजरा झोणार होता. जमीनदारांनी दगडी पिरकून
सर्व जमनेलाच उपस्थित राहाण्याचे निमंत्रण दिले
होते. साकेतपुरीच्या गांवकऱ्यांनी दिलीपला
विनंती केली की हा शुभप्रसंगी एखादी अद्भुत
व अनुपम वस्तू जमीनदाराकडून घेत घ्यायला
तयार करावी. अशी वस्तू करी अठरावी व्याखर
दिलीपने बराच विचार केला, आणि अखेरीस
ललचंदनाचे सिंहासन बनवायचा त्याने निर्णय
घेतला. दुसऱ्याच दिवाशी रक्तचंदनाची लांकडे
मागवण्यांत आली. कामाला सुरुवात झाली.

सिंहासनाच्या हाताची स्चना राजहंसाच्या
पंखासारखी केली होती व हृदिनांच्या पाखांडाखे
पस्य केले. मागच्या प्रभावळीवर रंगीत दगड
बसवले व फुलवेलीची नक्षी कोरली. जेव्हा काम
पूर्ण झाले, तेव्हा उलट्या चंदनाच्या लांकडातून
त्याने एका लहानशा सुंदर बाहुलीची मूर्ती कोरली.
ती मूर्ती अतिशय मनमोहक होती. ती त्याने
स्वतःसाठी सुरक्षित ठेवायचे ठरवले. तिला
सुखररी रेरासी साडी बनवली व अलंकारांनी ती
मूर्ती सजवली.

सिंहासन व ती चंदरी बाहुली पाहून गांवकरी
फारच खूष झाले. त्यांनी शृंगारला जाऊन ते
सिंहासन जमीनदाराच्या मुलीला भेट दिले. ते सुंदर
सिंहासन पाहून ती बेहद खूष झाली. त्या

कलाकाराला भेटायची इच्छा तिने पित्याजबळ
प्रकट केली. दिलीपला बोलावणे गेले.

दिलीपने येताना ती चंदनी बाहुलीदेखील
आणली होती. मणिमालाला ती बाहुली खूप
आवडली. तो कलाकारही तिला खूप आवडला.

"पिताश्री, ही अतिसुंदर बाहुली मला हवी."
मणिमालाने सांगितले.

"सरकार, भया असावी, मी ही मूर्ती
माझ्यासाठीच बनवली आहे. ती देता येणार
नाही." दिलीपने स्पष्टच सांगितले.

"सालशील ती किंमत मिळेल, सांग, किती
हवेत?" जमीनदाराने विचारले.

"सरकार, ही बाहुली म्हणजे माझी कला
आहे, माझा प्राण आहे. ती मी कुणालाही देणार
नाही." दिलीपने निश्चयी स्वराने सांगितले.

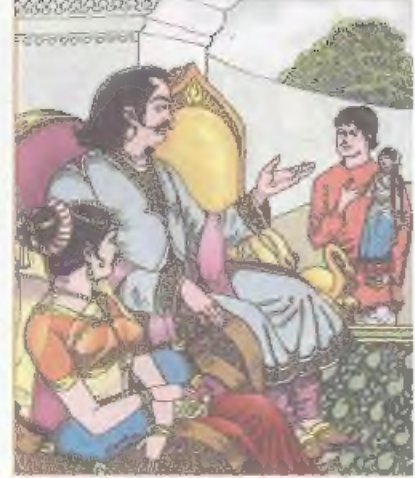
"ही प्राणहीन बाहुली तुझा प्राण आहे? ही
मणिमाला तुझी व्हायला तयार आहे, पण ती
बाहुली माझ्या स्वाधीन कर." मणिमालाने म्हटले.
तिच्या कानांत दिलीप व त्याच्या कलेबद्दल प्रेम
निर्माण झाले होते.

"ही बाहुली म्हणजे माझ्या मनांतल्या
सुंदरीची प्रतिमा आहे, अशीच पत्नी मला हवी
आहे. माझ कला, मी आपल्या इच्छेला होकार देऊ
शकत नाही." दिलीपने गंभीरपणे सांगितले.

त्याचा निराश्रय आणि खंबीरपणा पाहून
अहंकारी मणिमाला दुखावली गेली. पण आपला
राग बाहेर न दाखवत तिने पित्याकडे पाहिले.

जमीनदाराला मुलीचे मन समजले. तो दिलीपला

चांदोबा

म्हणाला, "दिलीप, तू एक अद्वितीय कलाकार
आहेस हे मान्य आहे! त्याबद्दल तुझा अभिनेंदन!
मी तुला सहा महिन्यांचा अवधी देतो.
त्याकाळांत तुला तुझ्या इच्छेप्रमाणे अनुरूप
सुगर्भी मिळाली तर ठीक. नाहीतर तुला ही बाहुली
माझ्या मुलीला द्यावी लागेल आणि तिची इच्छा
पूर्ण करावी लागेल, जर तू तसं केले नाहीस, तर
तुला माझ्या जमीनदारीमधून बहिष्कृत करीन."
जमीनदाराने तगावून म्हटले.

"आपली इच्छा!" असे उत्तर देऊन दिलीप
तिथून निघाला आणि आपल्या कल्पनेमधली
सुंदरी शोधत गांगोपांगी हिंडत राहिला, त्याला
काही तशी गुणसुंदरी कुठे दिवली नाही. निराश
होऊन एक दिवस धकलेल्या अवस्थेत तो
आरण्यातून जात होता, भुयने कळवळला होता,

21

डिसेंबर २००६

आणि उपाशी असल्यामुळे बेहोश होऊन खाली पडला. जेव्हा त्याचा मुद्द आली, तेव्हा आपण एका झोपडीत आहोत असे त्याला दिसले.

त्याच्यासमोर एक सामान्य रुपाची भिन्न युवती होती. दिलीपने जेव्हा डोळे उघडले, तेव्हा त्या युवतीने त्याला प्यायला पाणी दिने आणि म्हणते "तुम्ही रातीत बेमुद्द पडला होतात. त्या पर्वतदेवीची कृपा म्हणून आता शुद्धीवर आला आहात, मला नाटलं जेगरी लिंबाच्या सरबंगात मद्य घातला होता, त्याचा प्रभाव तुमच्यावर पडला असावा. थांबा, मी असाच बडिलना खोचाले."

असं म्हणून ती बाहेर पळाली. तिचं नांव मंगला होतं. तिचा पिता तिथल्या लोकाना बडीबुटीची औषधे बेऊन उपचार करीत असे.

डिसेंबर २००६

तो मुलीच्याबरोबर झोपडीत आला व त्याने दिलीपची नाडी पाहिली व विचार करून म्हणते, "तुम्ही कस असत झाला आहात. चार दिवस इथे राहा आणि आराम करा, माझी ही मुलगी, मंगला, तुमची सेवा शुभ्रपा करील."

दिलीप कबूल झाला. चारी दिवस तो मंगलाकडे नीट बघत होता.

एका दिवशी एक बाघ सिकार्याच्या हातून वांचला, पण जखमी झाला होता. त्याच्या पायातून रक्त वाहायला लागले. मंगलाने त्याच्या पायावर सेतमण्टी केली.

"तो क्रूर प्राणी तुला खाऊन टाकील याची तुला भीती नाही वाटली?" दिलीपने आश्चर्याने विचारले.

"नाही, ते क्रूर प्राणी आहे खरा, पण भूक लागते तेव्हा तो कुणाला तरी दहा करतो. आपल्या डोळ्यांपेक्षा तो त्याला रोम, रक्ता, दिवसात तो तो क्रूर प्राणी आपल्याला नसा देणार नाही."

मंगलाने हसून सांगितले. ती शाळण्या आणून बावीस वाटत होती, गरम कांदे करून देत होती आणि बडिलना मद्य करत होती. सकाळी पक्कम स्वयं: करीत होती. गोड आवाजात लान गाणीदेखील ती गात असे. कुणाला करमणीही मद्य हवी असली तर ती पुढे होऊन मद्य करीत असे.

चार दिवसांनंतर निषण्णापूर्वी ती चंदनी बाहुती दिलीपने तिला देऊं केली व पुढे म्हणते,

22

चोरोबा

"तुला मला मी काहीच वितरक शक्यार नाही. त्याची आठवण घेणून ही बाहुती मी तुला भेट देतो आहे, पे."

"नको, माझी मनोगत इच्छा आहे की या बाहुतीसोबत तुला बसले तुम्हाला मिळाली. तुम्ही सुखरूप घरी पोचलात, तर तेवढे मला पुरेसे आहे." आणि तिने बाहुती प्यायला नकार दिलाच, व आतून रानांतल्या मधाची बुधली घेऊन तिने ती दिलीपला दिली.

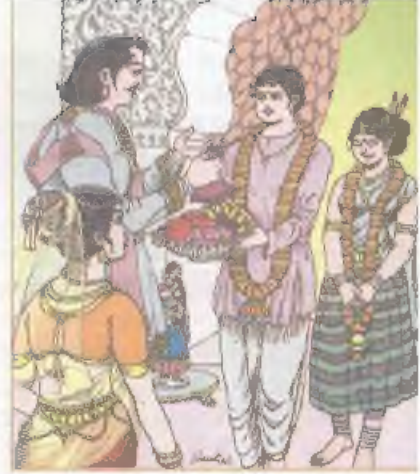
"तुझा मध्य नव्हे, तर त्यापेक्षा जास्त मोठ तुम्ही न आहे. तू माझ्याशी लग्न करशील का?" दिलीपने आपल्या मनांतली गोष्ट तिच्या विचारली.

मंगला साजरी व हंसतच झोपडीत येथी. आठवडाभरांतच मंगलाच्या बडिलानी त्यांचे लग्न लावले आणि मंगलाची दिलीपबरोबर पाठवणी केली.

दिलीप परतीतच शुंगवरण गेला आणि जमीनदाराना भेटून त्याने सांगितलं, "मानक, आपल्या कुटुंबे चंदनाची बाहुती पांगितली होती, ती घ्यावी. मी ही बाहुती त्यांना देतोय. आपण स्वीकार कराच."

"त्याची काय किंमत देऊं?" जमीनदाराने विचारले.

"मी त्याची किंमत मागण नाही मी ही त्यांना भेट देतो आहे." दिलीपने अत्यंत नम्रपणे सांगितले. त्याच वेळी तिथे आली आणि म्हणाली, "ही भिन्न तरणी तुझ्या कुटुंबातली सुंदरी आहे की काय? बाहुती इतकी सुंदर आहे, बांदोबा

त्यामानाने ही कांहीच नाही. ही माझ्यापेक्षा सुंदर आहे वाटत? पितृश्री, दिलीप हसला आहे. त्याची बाहुती घेऊन टाका आणि त्याला कठीर शिवाय."

जमीनदाराने एकवार आपल्या मुलीकडे बघितले आणि नंतर दिलीपला म्हणते, "दिलीप, मला माफ करा, माझ्या मुलीच्या अहंकारी आणि गर्वित स्वभावाची मला त्रास वाटते. या बाहुतीची किंमत म्हणून नव्हे, परंतु तुझ्या विवाहाची भेट म्हणून मी तुला ही हजेरा नाणी देतो आहे. त्याचा स्वीकार करा." दिलीपने भेट स्वीकारली. जमीनदाराला प्रणाम केला आणि मंगलासह तो आपल्या गावी जाण्यास निघाला.

वेताळाने ही गोष्ट सांगितली आणि राजाला विचारले, "राजन्, दिलीपने एका बाहुतीसाठी

23

डिसेंबर २००६

जमीनदाराची मुलगी आणि त्याची अपार संपत्ती स्वीकारायला नकार दिला. आणि शेवटी अशी भिडू मुलगी त्याने निवडली. ती सुंबाही नव्हती, किंवा संपन्नही नव्हती, हे त्याचे अज्ञानच नाही का?

ठीक आहे, त्याने मंगलाशी लग्न केले. मग त्याने तिला घेऊन आपल्या गांवी परत जायचें. सरळ जमीनदाराकडे जायची काय जरूर होती? पार जमीनदाराने त्याला कडक शिक्षा दिली असली, तर मंगलावर अन्याय झाला नसता का? त्याचा हा स्वभाव निरक्षर नाही वास्तव? हे पाहून शत्रू हादरत कीं दिल्लीत हा केवळ एक कलाकार आहे, त्याला मित्रता, व्यवहारज्ञान हे मुळीच नाही.

असल्या मुखाची जमीनदार क्षमा मागतो आणि घर त्याला इनामही देतो. हे तुला विचित्र वाटत नाही का? माझ्या शत्रूंची उत्तरे तुला माहीत असून तू मौन पत्करलेस तर तुझ्या मरतकाची शमन शकते होतील हे लक्षात ठेव."

चक्रवर्तीने म्हटले, "दिलीप केवळ एक

निपुण कलाकार नाही, तर तो पामाणिकही आहे. सुंदर रूप असून भागत नाही, मनही सुंदर असावे लागते.

जमीनदाराच्या मुलीला पाहून हे सत्य त्याला उमजले. मंगलाला पाहून त्याला आंतरिक सौंदर्य कसे असले ते समजले. आणि त्याने तिच्याशी विवाह केला. जे शत्रूंचा भय राखत नाहीत, ज्यांच्यामध्ये अधिकाराचा दर्प भरलेला असतो, जे स्वार्थी असतात, ते माणूस म्हणवून घेण्याच्या योग्यतेचे करतात.

गणिमाला त्याचे निवृत्त उदाहरण आहे. दिलीपच्या वर्तणुकीत अविचारी किंवा अव्यवहारिणी नाही. जमीनदाराला भेटायला जाणेही त्याच्या सज्जनपणाची खूण आहे. ते पाहून जमीनदाराचेही डोळे उघडले आणि त्याने दिलीपची क्षमा मागितली."

राजाचे मौन भंग झाल्यामुळे बेताळ शबासहित अदृश्य झाला व पुन्हा साहाय्यरून जाऊन बसला.

(आधार : दयालता यांची रचना)

स्थापत्यशास्त्रांतले आश्चर्य

मुघल राजांच्याच्या ऐन उत्कर्षाच्या काळाचे उदाहरण म्हणजे आगऱ्याचा किला. हा शहाजहान बादशहाने इ.स. १६३८-४८ या दरम्यान बांधला. याच्या भिंती कठीण वगडांच्या बांधलेल्या आहेत. शत्रूंना रोखण्यासाठी दोन भिंती बांधलेल्या आहेत. बाहेरची भिंत ७० फूट उंच असून आतली ३० फूट उंच आहे. या दोन्ही भिंतींमध्ये खोचक आहे. त्यात पूर्वी गुप्तरी असत आणि दोन भिंतींमधल्या जमिनीच्या प्रदुचावर हिंस बाचांचे वसतीस्थान होते. दिवाण-इ-आमच्या प्रशस्त इमारतीत बादशहा काळ्या संगमरवरी शिंहासनावर बसून जगतेला दर्शन देत असे. दिवाण-इ-खास हा खाजगी दरबार पांढऱ्या संगमरवरी दगडांचा आहे. जवळच्याच बमेनी मनोर्यांत शहाजहानची बेगम मुमताजमहल राहत असे. तिने चौदाव्या अपत्याला जन्म दिला आणि ती बारली. याच जागेवर काही वर्षांनंतर शहाजहानला कैदेत ठेवण्यांत आले होते. तिथल्या सजांत्तुन तो यमुनेच्या पैलतीरावरच्या ताजमहलकडे पाहून आपले दिवस घालवीत होता.

तुम्हास माहीत आहे का?

२४ कॅरट सोने असले तरी ते सर्वस्वी शुद्ध नसते. त्यात घोळेले तांबे मिसळलेले असते. शुद्ध सोने इतके नरम असते की साध्या हाताच्या

नुपुरांची छमछम

जयंत गंगार जमीनदागाच्या कचेरीत काम करीत होता, तो फार हुशार व सुरुबभावी होता. म्हणून कसेलित लागल्यानंतर धोडपाय दिपकाल त्याने कामाचे मोठे कामावले. प्रथम त्याचे आईवडील दलितपुरांत राहात होते. त्याला नोकरी लागल्यावर तेही गंगारता आले. व मुलाबरोबर राहू लागले. शहरात असला तरी जयंतला आपल्या गांवाची आठवण येत होती. त्याची तिथल्या मित्रांशी मैत्री कायम होती. संधी मिळेल तेव्हा तो त्यांचा भेटावला जात असे.

दिव्यालीच्या सणानिमित्त जयंत काही दिवस लसिलपुरात राहायला आला. महेंद्र, शिवदास, गृणशेखर आणि मनोहर, हे त्याचे जमीन दोस्त होते. तो गांवी आल्यामुळे ते वेडू खूप झाले. त्यांची घरे एकमेकांशी जोडली होती. जयंत चार दिवस राहाणार होता, म्हणून त्याने एकेक दिवस प्रत्येक मित्राकडे राहायलाच ठरवले.

पहिल्या दिवशी जयंत महेंद्रच्या घरी राहिला. जेवण झाल्यानंतर हे मित्र लहानपणीच्या अठवणीत रंगले होते. गांवातल्या गप्पा व वेशांतली राजकीय परिस्थिती यांचीही चर्चा झाली. त्यानंतर ह्या तिघे अन्नापल्या घरी गेले.

रात्री झोपण्यापूर्वी महेंद्रने अत्यंत प्रतीपावाने हनुमानाचे स्मरण केले व हनुमान चाळिसाचे पठण केले. जयंत हसत म्हणाला, "अरे बा, तुम्ही देवमन्त्री बरीच वाढलीय, येवरी व्हीर होण्याचा जेत नाही ना?"

"माही रे, एकूण दलाकरांतली भीती वाढते आहे. म्हणून रक्षण करणाऱ्यांसाठी हनुमानाची प्रार्थना मी करतो, या संकटमोक्षन आहे ना?" महेंद्र म्हणाला.

"का?" जयंतने विचारले.
"ती एक मोठी कथा आहे. पाच फार झालीय, शोध आला." असा म्हणून महेंद्रने निपच उठला.

व कारण सांगितले नाही. जयंत काही न बोलता झोपी गेला.

मध्यरात्रीनंतर जयंतला जाग आली. त्याला नुपुरांचा छमछम असा मंद आवाज ऐकू आला. त्याने पकडून पाहिले तर महेंद्रने पांघरूण ओढून घेतले होते. तो भीतीने थरथर कांपत होता आणि काहीतरी मंत्र पुढपुढ होता. थोड्याच वेळांत नुपुरांची छमछम बंद झाली.

सकाळी जयंतने महेंद्रला त्या आवाजाबद्दल विचारले.

"तुलतुडा हो आवाज ऐकू आवा का? काय समज? एक महिला झाला, ही कामिनी डाकीण ह्ये तिथे फिरत असते. वर सोडूनही जाला येत नाही. स्वतःचे घर सोडून कसा जाणार? त्या डाकिणीपासून सुटका व्हावी म्हणून मांत्रिकाची मदत घेतली. गंडापोरा बांधला. त्यासाठी भरपूर खर्च केला. पण काहीही उपयोग झाला. नाही."

"अरे मित्रा, हल्लीच्या वा दिवसांतदेखील तू भूत, पिशाच, यांच्यावर विश्वास ठेवतोस?" जयंतने आश्चर्याने विचारले.

"अरे, नाहीतर वाच कसे? जेव्हापासून त्या नुपुरांचा आवाज कागामर येऊ लागला, तेव्हापासून घासघे समलं कांही अशुभ होऊ लागलेय."

महेंद्र म्हणाला, "पण याबाबतीत तू आपल्या मित्रांशी कांही बोलला नाहीस का? त्यांनी कांहीतरी उपाय सुचवला असाता. ही काय गडबड आहे त्याचा उलगडा झाला असाता." जयंतने विचारले.

"ह्याबाबतीत त्यांना कांही सांगितलं तर ते मलाच अधशुद्धाळू, गावढळ, जुनाट, वगैरे म्हणतील, आणि माझी टिंगल करतील, म्हणून मी गप्प बसलो." महेंद्र म्हणाला.

दुसऱ्या दिवशी जयंत शिवदासच्या घरी राहिला. त्या रात्रीदेखील त्याला नुपुरांची छमछम ऐकू आली. इथे तो आवाज जरा मोठा वाटत होता.

दुसऱ्या दिवशी जयंतने पावडल शिवदासला जेव्हा विचारले, तेव्हा शिवदासने उत्तर दिले, "मोठ्याने बोलू नकोस, ह्या आवाजाबद्दल मी देवळांतल्या पुढाऱ्यांजवळ बोललो, तर ते म्हणाले की ही छमछम महालक्ष्मीची आहे. आणि ती घरांत प्रवेश करायला काचकूच करते आहे. तिचा प्रसन्न करण्यासाठी त्यांनी माझ्यासाठी खाल पूजा व खर्चिक आर्चना केल्या आहेत."

त्यावर जयंत कांहीच बोलला नाही. "कांही झालं तरी हो गोष्ट आपल्या मित्रांना मात्र सांगू नकोस हो!" एखादे मुषित सांगावं अशा धाट्यात शिवदास बोलला.

तिसरी रात्र जयंतने गृणशेखरच्या घरी घालवली, त्यारात्री तो नुपुरांचा छमछम आवाज जरा मोठ्याने ऐकू येत होता. जयंतने बघितलं तर गृणशेखाही जागाच होता. जयंतने विचारलं, "नुपुरांचा आवाज ऐकू येतोय ना?"

"हो, अरे, कांही दिवसांपासून मीही हा आवाज ऐकतोय. आमच्या घराच्या मागच्या अंगणातल्या जमिनीत गुमथन आहे. ते बाहेर येण्यासाठी धरपडते आहे. हा त्याचाच आवाज आहे. म्हणून मी रोज मागच्या अंगणात थोडेफार

खणतो. पण अजून ते कांही सापडलेले नाही. पण हे मात्र कुणासाठीच सांगू नकोस." गृणशेखरने हळू आवाजात सांगितले.

जयंत पडप्यापडल्या विचार करीत होता. त्याच्या मित्रांनी द्या आवाजाची जी कारणे सांगितली, ती कांही खरी नव्हती, पण त्याच्यामागे कांहीतरी वेगळेच कारण असावे असे जयंतला वाटते. प्रत्येकाने आपापल्या स्वभावांनुसार खंतीतरी अनुमान काढले होते. खरं काय असेल ते पाहण्याचा त्यांनी प्रयत्नच केला नव्हता.

चौथ्या दिवशी जयंत मनोहरच्या घरी राहिला, तेव्हा त्या रात्री तर नुपुरांची छमछम फारच जबरजस्त ऐकू येत होती. जयंतने पडिलं

तर जेव्हा आवाज आला तेव्हा मनोहर शेजारच्या खोलीत गेला होता. थोड्या वेळानंतर छमछम आवाज बंद झाला. मनोहर परत आला आणि निमटपणे परतगावर झोपला.

सकाळी, जयंतने मनोहरला नुपुरांच्या त्या छमछम आवाजाबद्दल विचारले, तेव्हा मनोहरने खाली भान घालून सांगितलं, "तुला तर ठाऊक आहे की माझ नुकतचं लग्न झालंय. माझ्या बायकोला झोपेत चालण्याचा आवाज आहे. आता रोज मी जागा राहून तिच्यावर कांही रात्रभर लक्ष ठेवू शकणार नाही. म्हणून मीच तिच्या पायांत नुपुर बांधायची युक्ती केली. जेव्हा ती झोपेत चालायला लागते, तेव्हा त्या नुपुरांच्या आवाजाने मी जगाय होतो. मी उठून तिला परत घेऊन येतो आणि तिला परतगावर झोपवतो. एकदा ती झोपली, की मग मात्र पुन्हा उठत नाही."

"पण मग तुझ्या बायकोच्या नुपुरांचा आवाज दिवसा कसा ऐकायला येत नाही?" जयंतने शंका व्यक्त केली.

"तिला पायांत नुपुर, सांखळ्या, घालायला

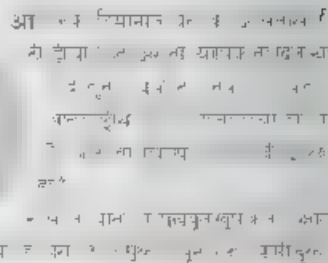
मुलीच आवडत नाही. म्हणून ती झोपली की नंतरच मी तिच्या पायांत नुपुर बांधतो आणि ती उठण्यापूर्वी ते काढून ठेवतो. आताच तर आमचं लग्न झालंय. हळोहळू तिला समजायून सांगेन, आणि मग तिला नुपुर घालायची संवय करायला लावीन." मनोहर म्हणाला.

नुपुरांच्या छमछम आवाजाचे रहस्य आता उलगडलं. दुसऱ्या दिवशी जेव्हा सर्वजण एकत्र भेटले, तेव्हा जयंतने त्यांना सांगितलं, "तुम्ही जो आवाज ऐकतात, तो ना कामिनी पिशाचिनीचा होता, ना महालक्ष्मीचा होता. तो होता मनोहरच्या पत्नीच्या पायांतल्या नुपुरांचा! आता तरी तुम्ही आंधळेपणाने ठीकच पैसे खर्च करू नका, पुन्हा असा कांही प्रसंग जोडवलाच, तर तर्कशुद्ध च संगतवार विचार अगोदर करा, आणि नंतर त्यावर उपाय करा. आता निवांत व शांत मनाने तुम्हाला जगाय येईल."

आपल्या अविचारीपणाबद्दल त्यांचे मित्र शरमिंदे झाले होते. पण नंतर मात्र एकमेकांपडे बघितल्यावर त्यांना हसू आवरेत.

भारतीय अंतराळ वीरगना

मौलिक शिक्षा पुरुष उपेक्षित वर्गों के प्रशिक्षण घेय्यासाठी
 व विकासाय वीज वाचण्यासाठी ती सध्या मौलिकतेल्या शिथिल
 मय तत्त्वों वी हा

न्यूट्रीन कांडे =

निर्मल, शुद्ध, सदा सुख, सदा सुख, सदा सुख, सदा सुख

五

$$\frac{1}{\sqrt{2}} \left(\frac{r}{2} \frac{1}{\sqrt{2}} \right) \frac{1}{\sqrt{2}} \left(\frac{1}{2} \frac{1}{\sqrt{2}} \right)$$

三 九 四

गोल दगडाची कहाणी

विद्यारण्यः श्रियामपुरान् आहूतः होता तस्या
 प्रवचनं श्रुत्वा तत्रैव प्रवचनं देणारं हातं व
 र्ग्यं कृतं भैरवार् हाते सुरेख रितीन
 सज्जनैल्या मचक्ष्या हाव्या बाजूला एका जास
 मयनाच्या व्यक्ती हातं पाले मंगनार
 जगपती राव यांनी विद्यानदाचा आपल्या घरी
 दुर्गा देवी कर्माय मातामाय या या
 प्रवचनासाठी आवश्यक ते धनही दिले होते
 त्याच्यासाठीच ते आसन ठेवले होते पण जगपती
 राव निये न नसता ते खाली इतर श्रोत्यांच्याबरोबर

“विद्याय नमः” स्वामी ने पाठ्य प्रसन्न झाँके व
प्रभावले, “मानवता के गुण अक्षय्य होंगे,
त्याग चित्त है प्रमुख आहे. विनय अस्त्र की
मनमोहनी शक्ति है गुण आधोऽप्य येतात अस
महोपासनी की मनुष्यता संपत्ती, पत्नी वा व
संतान की मिष्टताएं, ती सारी पूर्वजन्मी की पुण्याई

असते पण त्याचारा भरतसा देऊन गप्प बघणे हा काही शहाणपणा नसतो इतलेंच प वरलोका- तल्या सुखासाठी निरत प्रयत्न हवेत त्यावेळार्हा जास्त हवी पामेश्वरी कृपा तेव्हाच जीवनाचे ध्येय साध्य होऊ शकत आणि सद्गती प्राप्त होते तोपर्यंत सहनशक्ती आवश्यक असते त्यासाठी नम्रपणा हवा जीवनात चढउतार अरताने तरी विनय ही हवाच त्याची सवय असवी घमेद नसावी उदाहरण म्हणून मी तुम्हाला एक गोळ दाडवाची कहाणी सागतो लक्ष देऊन ऐका ' आणि ते सगळ सांगते

गोदावरी नदीच्या काठावरच्या सुंदर प्रदेशांत
आपे फणसत, नारळ व केळ्यासारखी फळांवाडे
हांती. एकदां गेवावरीला भूत आला त्या भूतच्या
पायांवर गात्ताबरोबरच डोंगरातून धमकळत
आलेले काही दगडही होते. त्या मळावून येणाऱ्या
दगडाच्याचगेर एक मोल दगड वाहत आला.

आणि काटावरच्या नारळाच्या झाडामधे येऊन झोला तो नारळाच्या मुळात अडकला झोला त्यामुळे तो पुढे जाऊ शकेना हळूहळू पूर ओसरला सूर्याच्या किरणामुळे तो दगड चमकायला लागलेला पाहून नारळाच्या झाडाना अंशुचर्य वाटले, एका परिपक्व नारळाने त्या दगडाला म्हटले, "जे, कोण आहेस रे तू? कुठून आलास? इथे का थांबलास?" त्याने गर्जतच निचाले

दगड गप्प राहिला तेव्हा दुसऱ्या झाडावरच्या नारळाने त्याची टवाळी करीत म्हटले, 'झाची कथा मला चांगलीच ठाऊक आहे झाचा जन्म पर्वतात होतो आणि प्रवाहावर तो खाली येत राहतो, प्रवाहाच्या वेगामधे मोठ्या दगडांचे

सहानलहान तुकडे होत राहतात हादेखीन त्या बारीक दगडांपैकीच एक आहे दगडात इथे आला जखमा सोसल्या आणि आता त्याचा गस्सरीत गोल आकार झालेला दिमतो आहे निचारा पुरामुळे इथे आपल्यात आला आणि अडकला नाहीतर आणखी जखमा सोशीत त्याचा एक लहानसा वाळूचा कण झाला असता आणि समुद्राच्या तळारी जाऊन हा बांभला असता '

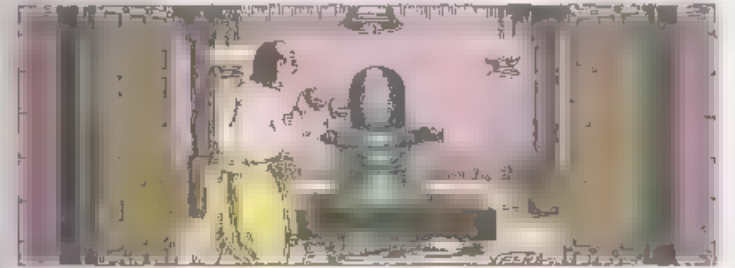
' निचारे हे गोल दगडगाटे सहनशक्तीला देखील काहीतरी सीमा असवी! आता आमचं पहा आम्ही आत्मभिमानाने भरलेले असतो, आभाळाला स्पर्श करीत आनंदाने आणि अभिमानाने आम्ही जगतो." आणखी एका

नारळाने सांगितले तेदेखीन तो गोल दगड गप्प होत असोच काही काळ उलटला

नवीजवटच्या एका गप्पात एक शिवालया होते तिथला पुजारी एका घाळीत नागळ, गंध फुले उदबत्ती देवापुढे ठेवून पूजा करीत होता नारळाने आपले तिन्ही डोळे उघडले आणि तो दयाकंड मावू लागला तिथे गोल काळा दगड चमकत होता तो उंचावर ठेवलेला होत नारळाला झाडामधे अडकलेल्या त्या गोल दगडाची आठवण झाली तो नागळ त्या दगडाचा विचार करीत होता तेवढ्यात गोल दगड नारळाला म्हणाला, ' अरे मित्रा त्यावेळची तुमची उच्च स्थिती व स्वाभिमान कुठे गेले? तूच म्हणत होतस की सहनशक्तीला देखील सीमा असावी माझी चेष्टा करीत म्हणत होतात की मला खा गोष्टीची माहिती नाही मला स्वाभिमान नाही अपमान सोसणे हेच माझ्या भ्रम्यात लिहिलेले आहे, वगैरे, वगैरे! माझ्यावर दया दाखवत होनात आणि स्वतःला अमर, अटल समजत होतात, पण आता काय झाले? '

तेवढ्यात पुन्हा तो आल्या जगत नारळ धन्य भागि " इ वर आ" हून त्या दोन तुकडे केले, परचोतापाने ना दगडाला म्हणाला, त्याच यत्नातून त्या निवृत्ती उच्च झाडावर गेल्या तोला उच्च समजत होतो आणि तुला जिथे उच्च हास, आता माझी वाईट परिस्थिती आहे मी स्वतःला समर्पित करतो आहे आमच्यापेक्षाही उच्च पर्वतावर तुझा जन्म झाला, पवित्र गोवावरीन राहिलास आणि पूजेसाठी योग्य बनलास सहनशक्तीपेक्षा जास्त मोठा अस कोणताही गुण नाही हे तू सिद्ध केलेस," त्यानंतर शिवाल अर्पण केलेला नारळही पवित्र झाला व प्रसादरूपाने प्रतापाना तो वाटला गेला '

विद्यमंद स्वामींनी पुढे म्हटले, 'नदीच्या प्रवाहात अडकलेल्या गोल दगडाच्या प्रमाणे माणसाने देखील जीवनामधे उताण चढवावाही सामना करावा लागतोच सारे काही सहन करून जो माणूस सन्मार्गावर चालतो तो एक दिवस उन्नत स्थिती प्राप्त करतो आणि धन्य म्हणवला जातो. '

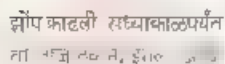

2000

मृत्ताना अर्थात् मृताला होना. त्याने आपल्या घोपटीवर लोके देवते आणि नो बडला त्याला झोप आली नाही तो भुताची वाट पाहताना होता त्या भुताने अवस्था कसल्या झाडावर राहणाऱ्या एका भुताला बोलवले होते आणि अरुद्राच्या रात्री काय घडले ते त्याला सांगितले होते दोन्ही भुतांनी मिळून ती दिवेली रत्ने गरज कशी मिळवता येतील त्याची एक योजना आखली. व ती

इसके भूत आन भि स्त न मवा वरान
रावदासल हस्त आल वण चान कार्क व अन्ता
मैउन लदायला जाणाया सैनिकासात्त ११ पव
रणतय तमेच चालू ठेवल पहिले भूमी आता

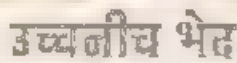
याने कात्रा व आरसा घोषटीत ठेवला व तो

आत्म श्रौत झालेल्या सेवागम न्हाव्याने उत्तर दिले

आत्मकथा

की स्वार्थ सिंहाच्या भाग्यवान् गिरीश

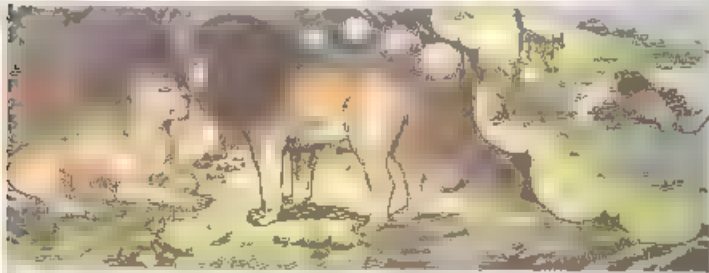
दिसंबर २००६

बोल्ल्याच्या विल्हना म्हणत - " तुम्ही खलच्या
 जातीचे आहा, आम्ही तुम्हाला पोसतो आहोत
 तुम्ही आमच्याशी बोलताना उलट बोलता काय
 नये. तुम्ही खलच्या जातीचे म्हणून आम्ही काहीही
 शंकासो, शिंद्या दिल्या, तरी तुम्ही मुकादमाने
 ऐकून घेतले पाहिजे "

कोल्हाच्या बायकोला हे आवडते नाही, व तिने
सिंहाच्या बायकोचं भेवभाषं नुन्याच्या कानावर
घातला दुसऱ्या दिवशी शिकारीला निप्रणयपूर्वी
कोल्हा सिंहाला म्हणाला, "सिंहा तुम्ही मृग-
राजाच्या जातीचे आम्ही ममान्य झालेल्या
जातीचे, म्हणून आपण एकत्र राहणे थोडं नाही।
आम्ही आपल्या जातीच्या लोकांमध्ये आलला राहवं
म्हणतो।"

आपल्या मित्राच्या बोलाण्यात अकरमात
झालेला हा फरक सिंहाने ओळखला व क्रोध
जिनाला त्या 'अवर्षा' मधील गान गुंथून पाहण्यावर
संघ झाला म्हणाला 'वक्तावाच्या घिलात पाहू
कार' ही नोंदून दोन्हीय व सगळीय झाली

२१. १) म्या नच्या जाणांची पिढी लक्षात घेऊन
२) त्यांच्या विकासाच्या प्रक्रियेचा विचार करणे.

शागडों मला मुळीच पसत नाही त्या काळामे
तुम्हांला कोणते औषध घातले कीणस नासू.
कुमब्यांत केवढा बरस झाला आहे। पा. भांडी
मुले बिघडलेली मला मुळीच पडवणार नाही

‘अस्स’ कोट्ठवाणे मला कोणते शोध
पाजले ते मी मुला सांगतो ऐक मी एकदा आर
वडाभार धरी आलो नव्हतो आठवत का १०
मी तो आठवडाभर भुकेला ततलेला एका
विखजान रुतून पडले होते। माझ तेच शोध
स्थिती होती त्यावेळी या कोट्ठवाणे मला यत्न
करून बांचविले त्या दिवशी कोट्ठवाणे मला
कैली नसतो नर मी आज दिमुली नसतो व मागची
मुलांही नसती यत्न मला आपल्याला द्यावा
त्याच्याबरोबर उघाचीच हा भेद कला म नयचा
हा मुर्खपणाच सही का? अशा मित्राचा शपथान
करणे म्हणजे रक्ताचा स्वाध असलेल्यांचा पमान
काय होतो असा सवाल म्हणायला

पिद्धारण्यं सिंह व कल्हा याचै वराज त्याच
गणै फा भवभाते हितं

रामायण

पि निचयान दूखी होउन भरत बराच पैस रहत
राजना मनस शान आइना विचयन - आई
मगावसमयी दाद कलि सुहावन ॥ १ ॥ ५ ॥
महापति २ ?

"गमर अठमण गीने" असे म्हणत त्याचा डोळे मिटले "कैकेयी" म्हणाली.

१. प्रकृत रत्नाला अर्थ वास्तव्ये या
 अत्रा विचर २. अत्रा विचर ३. अत्रा विचर ४. अत्रा विचर
 ५. अत्रा विचर ६. अत्रा विचर ७. अत्रा विचर ८. अत्रा विचर
 ९. अत्रा विचर १०. अत्रा विचर ११. अत्रा विचर १२. अत्रा विचर

ने बनवासला गेले आहेत. राम बाळकलबदे
 १५७३ वरून बनवासला निघाला तेव्हा सीतेने
 त्यास लक्ष्मणाने दोघाली बराच जाण्यासाठी हड्ड
 केला ' केकेयी म्हणाली

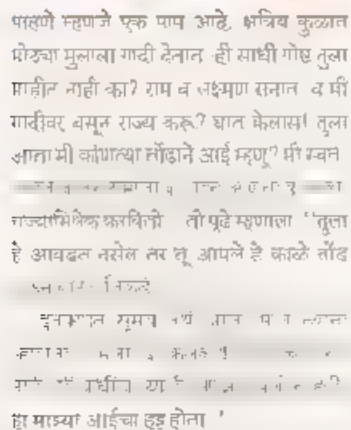
भारताने जास्तच र्चकित होऊन विचारले -

‘राम बनवासाला गेला’ का? त्याने कोणते पाप केले होते? रामाच्या हातून चुकून सुद्धा अपराध होणे शक्य नाही. मग ही बनवासची शिक्षा त्याला का दिली? ,मरणातील कि नाही’

'नरयें कहां जातीं ? भयानक पावन
राज्याभिषेक काणार आहैत है कल्याणनगरी
मीच तानकल्लुन डान रा मल्लुन धनने का वान
राज्य न दुस्र वाने गमल्लुन इन वाम ज्ञान
तुझा राज्याभिषेक उरला आहै. वसिष्ठ ऋषी तुझा
राज्याभिषेक कणार आहैत मणून तूं तबकर
तयार हो''' कैकेयी म्हाली

वैश्वेयानं अगदी श्रुतपणाने दिलेले ते उत्तर
 ऐकून भस्ताला भयकर राग आला तो आईला
 म्हणाला 'म्हणजे, तू स्वतःच आपल्या पतीचा
 बंध वेलास रामाला बंधवास दिलास तसेच तोंड

दिला. आपल्या सांगण्यावरून किंवा आपल्या
मनानेच आईने दौळी वर मागितले आहेत, असा
राज्य कौशल्य मानेच्या मानान असाया, हे

म्हणून त्याने तिच्या पायां पडून मागितले
‘मी रामला कधी वनवासाला पाठवीन का?’ मी
आजारी होतो. माझ्या मागे काय घडले हे देखील
मला कळले नाही.

॥ काँग्रेसचेच मनाची म. ॥

तिने भ्रमनात्ता हृदयाजवळ ओतून आणायला
दिला

चवक्यात वसिष्ठ कधी आले व त्या ॥

समजावून सांगितलं

‘बाल अर्द्ध’ जना शोक करून का महाराज
परन्तु येणार आहोत? लवकर काय करून
दाऊ

नेलात युद्धून देखलेला दशांथाचा १२१ हून
भरताला जारलच आईत वाटले तो शीत जम
नाला जारलच आईत वाटले तो शीत जम
गैला हे राज्य संभालणे माझ्याकडून कसो
होणार?

हजारों को प्रेरित करने के लिए वे लोग अपने
हस्तों से चिह्न बनाते थे। वे लोग अपने हाथों से
लोगों को प्रेरित करने के लिए चिह्न बनाते थे।
वे लोग अपने हाथों से चिह्न बनाते थे।

भरताने वृद्धा दिवस सुरूक पाळले. नेतर संतान्या
दिवशीं रीतीप्रमाणे तर्पण पिंडदान, गों फळन
ब्राह्मणांना अन्न, वस्त्र धर्गाई याचे दान कर

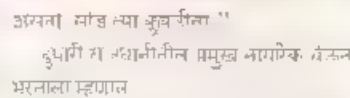
भवन व शकुन्तल अरुथी आगासना गन नहा
कीधायी चरित्यानुन घटायन अक्षयवीर दान

१२ दिवसी भग्न व शत्रुघ्न लीय
 परमप्राणी शीतल ह्येन मनुज मण्डला पैलेरी
 मानने श मनुज येतला याच मना एवढे आपत्तरी
 बाटल ताही

$\frac{1}{\sqrt{2}} \begin{pmatrix} 1 & i \\ 0 & 1 \end{pmatrix}$

[illegible]

जा मुक्त = क प्रत्यय रत
क नाग पत्र,
र म न त क र न
र उ अ इ ए ओ ऋ ॠ + न
सं त्याना भ्रमंडल को समाना गण धेईन
[गुण + र्गा मारुद्ध केना नहीं नाहंगर
गमा गम्भ के र र र र पाके मर्द
गदाप

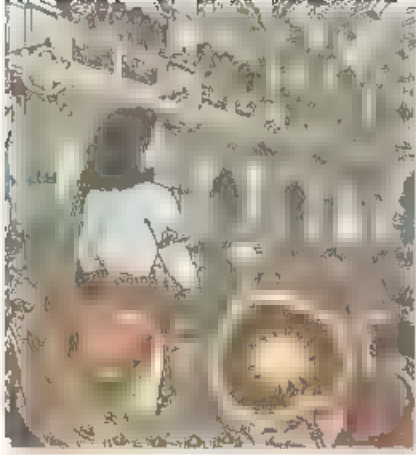
भरता गज्याचा हा गाढा कोणीतरी
साभाळलाच पाहजे खुद्देवान अद्याप गज्यान

॥ २ सा र त न है ा क र वक्र
फारुन श्री

अस्तु म्हाणाया मी गुरुजनाच्या म्हाणाया
 इहं इति इति इति इति इति इति इति इति
 इति इति इति इति इति इति इति इति
 इति इति इति इति इति इति इति इति

महान् मीमांसीय बसायला मुलीच तयाची नाही
मीमांसा ज्ञानाच्या गव्याभरण करणारा

BRADY, J.

‘मम नयान्द्वयं न जातुन धेनुन वगाण आहो ना कमुल झाल सरीही तर मी त्याच्याऐवजी बनवास घेईन राज्याभिषेक रानातच होणार आहे म्हणून राज्याभिषेकाता आवश्यक असे सर्व सामान रानांत घेऊन जाझूकी तयारी करा ’

भरताच्या सूचनेप्रमाणे तयारी सुरू झाली झोडे तोडून रस्ते सारखे करण्यात आले. ओढ्यावर मूल बांधण्यास आले खाचखुळगे भरून काढण्यात आले

जगमेजगी विहिरी खणण्यात आल्या मोईस्कर अशा जागी राहुट्या वगैरे उपकरणे आल्या शरयू नदीपासून गोच्या काठापर्यंत शणोत्रागी शिबिरे उभारण्यात आली

दुसऱ्या दिवशी पहाटे शखनाद, शिंगाचा जागाज, स्तोत्रपाठ, वगैरे ऐकून भरत जागा झाला

डिसेंबर २००६

त्याच्या डोळ्यात अश्रू आले तो म्हणाला - ‘ मी राजा नाही माझ्या नावाने हा स्तुतिपाठ कशाता? ही मंगलवाच्ये कशाता? रेंड करा सर्व! ’

वसिष्ठ मुनींच्या आज्ञेने दरबार भरला सर्व मानकरी दरबारी प्रवी, सरदार व मानविक गजे दरबाराने हजर झाले

वसिष्ठ मुनींनी भरताला आदरपूर्वक या राजाने राज्याभिषेक करून घेण्यास फात आग्रह केला म्हणजे

‘महाराज दशरथ प्रजेला स्वतःच्या मुलासारखे वागवीत नू मुझा राजा मान्यत्वर तसेच प्रजेचे पालन कर ’

पण भरत म्हणाला - ‘मी ज्या मातेच्या पोटी जन्माला आलो आहे तिच्या कर्माप्रमाणे मला तुम्ही म्हणता ते एकणो व त्याप्रमाणे यागणे, भागव आहे पण मी लहान तांडी मोठा घास घेत आहे माझे निवेदन ऐकून घ्या व मग तुम्हाला वाटेल ते करा मला रामाशिवाय एक क्षणभर देखील अयोध्येत राहणे त्चणार नाही मी प्रथम रानात जातो व रामाला भेटतो त्याला बरोबर घेऊन येतो व त्याचा राज्याभिषेक आपण सर्वच मिळून करू तो कदाचित कवूल होणार नाही म्हणून राज्याभिषेकाची सर्व तयारी करून घेऊन आपण सर्वच गमनन जाऊ या तो परत आला नाही तर मी लक्ष्मणासारखा रामाच्या बरोबर वनात जाईन बाब्राम्ना स्वर्गात व रामाला वनवासाता पाठवून मला माझ्या आज्ञेने राज्य मिळवून दिले आहे यातून जायत हित माझे कोण

52

सादोया

कणार आहे? अशा अधम राजाच्या राज्यात तुम्ही सर्व सुखी व्हाल, असे का तुम्हाला वाटते? ’

एवढे ऐकल्यावर सर्वांच्या मनाचे समाधान झाले सर्वजण रामदर्शनासाठी आनुरेणे वन गमनाची तयारी करू लागले

दुसऱ्या दिवशी पहाटे उठून भरत वनगमनग निघाला त्याच्याबरोबर चतुर्ग सैन्य होते नऊ हजार हत्ती साठ हजार रथ एका काख पाडेस्वार व अगण्य पायदळ सैन्य

कौसल्या सुमित्रा आणि कैकेयी वृषा पालखीत बसून निघाल्या कैकेयीच्या मानेवर बसलेले भूत उतरले होते तिची चूक तिच्या मुलानेच तिच्या पदशत बांधली होती तिला

कृतकर्मविह्वल पगचलाप धाटत होतार तिची पालखीच सबात पुढे होती

अयोध्येतगरी श्रोमण्ड पडली म्हानारे व लुळे पांगळे स्वतःच्या भाग्याला दोष देत अयोध्येत राहिले म कैकेयी वगैरे व वैनगाडीत किंवा इतर वाहन नव्हतं नि गमन

इतके मोठे सैन्य घेऊन भरत गंगेकाठी श्रुवावरपुर्ण येऊन पाचला त्याने नदीकाठी सोईची जागा पाहून राहुट्या उभारण्यास व उत्तरण्यास मागितले तो प्रज्वास म्हणाला ‘प्राज्ञची राज आपण नदीकाठीच विश्राली घेऊ या मी नदीत स्नानन तर्पण करता ’

महाराष्ट्रामुद्रासारखी भरताची सेना गंगेकाठी उतरलेली निघादराज गृह वाने पाहिली त्याने

चांदोया

डिसेंबर २००६

भेताला द्यातच ओळखने नसते आणि त्या काही निष्कासपात्र अनुयायांना जवळ बोलवाविले आणि ते त्याला म्हणाला -

"भग्न इतकं मीरा येतच घेऊन गेलाला की शनिपात आहो" गम न्यातून परत येऊन आणून राज्य मागील म्हणून त्यांचे शरीर दूर उरण्याचे हेतू कर नव्हते? काही आता गमाच्या रक्षणाचे जवाबदारी आपल्यावर आहे. ती माझा सखा मित्र आहे. म्हणून पाचशे नावा तयार ठेवा पंचशे नावेत शनिपात असले पाहिजेत वंछा गहून बागता येईल नावंत शनिपात वरसद भस्म घ्या भग्न भेताच्या भावनेन ज्ञान असले तर आपण त्याच मित्र, व ती शत्रुबुद्धीने ज्ञान असले तर आपण त्याच शत्रु

नंतर बरत कोणत्या हेतूने निघाला आहे हे शहण्यासाठी कोबरे उपहास म्हणून माझे मद्य व फळाफळावरळ घेऊन गृह निघाला. गृह येत असताना पाहून गुप्त पुढे गेता व त्याला आढावूनक भेताजवळ बोलवून घेऊन आले त्याने गृह राजाची अंमलबंदी करून दिली म्हणाला

डिसेंबर २००६

सादादा

गमाच्या सखा व मित्र आहोता. त्यांच्या उपहास भेतासमोर घेऊन त्याला नमस्कार म्हणाला

तुम्ही पत्रवर्ती व मी एक गोंच निराश जे वा गोंचचाच अतिशय परीक्षा करा. त्या पत्रवर्ती कल्पनासाठी आला आहे. त्याने माहिती तत्त्वज्ञानातून केही अशीच

भेताने गृहराजाला सन्मानपूर्वक व गमा मागून त्याच्या मनाचे सर्वप्रकारे मजाने करून तो म्हणाला राजा हे समाचे

आहे या सर्वांचे तू प्रतिश्ठे करणार आनंदची गोष्ट आपणही काय असू

परंतु आम्हाला भेताजि मुर्तीच्या शिवाय रावण्याचे आहे. आम्हाला वाट शिखांचे तू आम्हाच्यावर फार उपकार करणार सरळ नाही असे शकते

मी व माझे अनुयायी तुम्हाला वाट दाखवायला येतील तुम्हाला थोडा दखील अस हाणकार नाही गृह म्हणाला

दुष्टांपासून दूर राहा!

दुष्टांपासून दूर राहा! दुष्टांपासून दूर राहा! दुष्टांपासून दूर राहा!

दुष्टांपासून दूर राहा! दुष्टांपासून दूर राहा! दुष्टांपासून दूर राहा!

दुष्टांपासून दूर राहा! दुष्टांपासून दूर राहा! दुष्टांपासून दूर राहा!

दुष्टांपासून दूर राहा! दुष्टांपासून दूर राहा! दुष्टांपासून दूर राहा!

दुष्टांपासून दूर राहा! दुष्टांपासून दूर राहा! दुष्टांपासून दूर राहा!

दुष्टांपासून दूर राहा! दुष्टांपासून दूर राहा! दुष्टांपासून दूर राहा!

दुष्टांपासून दूर राहा! दुष्टांपासून दूर राहा! दुष्टांपासून दूर राहा!

दुष्टांपासून दूर राहा! दुष्टांपासून दूर राहा! दुष्टांपासून दूर राहा!

दुष्टांपासून दूर राहा! दुष्टांपासून दूर राहा! दुष्टांपासून दूर राहा!

दुष्टांपासून दूर राहा! दुष्टांपासून दूर राहा! दुष्टांपासून दूर राहा!

दुष्टांपासून दूर राहा! दुष्टांपासून दूर राहा! दुष्टांपासून दूर राहा!

दुष्टांपासून दूर राहा! दुष्टांपासून दूर राहा! दुष्टांपासून दूर राहा!

दुष्टांपासून दूर राहा! दुष्टांपासून दूर राहा! दुष्टांपासून दूर राहा!

दुष्टांपासून दूर राहा! दुष्टांपासून दूर राहा! दुष्टांपासून दूर राहा!

दुष्टांपासून दूर राहा! दुष्टांपासून दूर राहा! दुष्टांपासून दूर राहा!

दुष्टांपासून दूर राहा! दुष्टांपासून दूर राहा! दुष्टांपासून दूर राहा!

२५ वर्षांपूर्वी चांदबात प्रसिद्ध झालेली गाथा

मुसताब्ब आरामांत राहतोय, हे बघून त्या कष्ट करून पोट भरणाऱ्यांच्या मनांत त्याच्याविषयी मात्सर निर्माण झाला. एके दिवशी दुपारच्या वेळी जनार्दन आपल्या झोपडीसमोरच्या झाडाच्या सांवळीत एका बाजेवर झोपला होता. बाहेर कडक उन् होतो. पण त्या बसराईत मात्र गावा होता.

कुशाचीतरी झोक पेंकून जनार्दन दचकून जागा झाला. बाजेजवळ कुणीतरी उभा होता. त्याने तांबूस रंगाची लांब दादी ठेवली होती. डोके भादलेले होते. अंगावर साल रंगाचा सवरा आणि काळे धोतर होते. त्याच्या गळ्यामधे कावळ्याच्या पिरांची माळ होती आणि त्याचे डोळे तारसर होते. त्याने विचारले, "ए तरुण मुला, किती कडक उन् पडलंय ते! जा, जरा लोटाभर गार पाणी घेऊन ये." जनार्दन पाणी आणायला झोपडीत गिरला.

"अरे, जरा थांब बाबा! जरा वाटसर ताकांत थोडेसे मीठ घालून घेऊन ये. तहानेने माझी जीभ कोरडी पडली आहे." त्या आगांतुकाने म्हटलं. जनार्दनने त्याला उत्तर दिलं, "बरं आहे. मी आधी तुमच्यासाठी ताक आणतो." आणि तो आंत जाऊ लागला.

"जरा ताकांत दोन पेंच तिचाचा रसही घाल. छान चव पेटे त्याच्यामुळे!" दादीवाल्याने फर्माविले. त्याप्रमाणे जनार्दनने एका पेंच्यांत प्राणी आणि बुरग्या पेंच्यांत मीठ तिचं घातलेले ताक आणले.

तोपर्यंत दादीवाला त्या बाजेवर ऐटीत बसून गाणे गुणगुणत होता. त्याने ताकाचा पेल रिकामा केला व म्हटले, "वा, हा पेल फार सुख आहे. कुणीतरी पळवील हं! घरांत ठेवून ये जा."

जनार्दन पेल ठेवून परत बाहेर आला तोकाय, दादीवाल्याने बाजेवर पाच पसून ताणून दिली होती. जनार्दन त्याच्याबरोबर आल्यावर तो बोलेला, "उन्हाची वेळ आहे. झोप घेतेय मला. थोडा वेळ झोपतो मी झुंय!" आणि त्याने डोळे मिटले व काही मिनिटांतच तो घोरायला लागला.

जनार्दना काय बोलावे ते सुचेना. तो झोपडीच्याबाहेर पडवीत मुसताब्ब बसून राहिला. रांध्याकळ झाली तेव्हा जोभया देत दादीवाला उठून बसला आणि म्हणाला, "आता भ्रंघा पडेल, मी एकटा जीवा घरांत दिवा लावायला-देखील कुणी नाही." असे म्हणून दादीदिकित सकळ घरांत गेला आणि कोनाड्यांत ठेवलेला दिवा त्याने लावला.

दादीवाल्याचे हे काम पावून जनार्दन चांचरत त्याला म्हणाला, "खूप अंधार झाला आहे. आता तुम्ही घरी जायला हवं!"

दादीवाल्याने जनार्दना नखशिखांत न्याहाळून विचारले, "अरेच्या, तू रे कोण? माझ्याच घरांत शिरून तू मलाच काय विचारतोस? चालता हो इधून! नाहीतर तुझीच नाचकी होईल."

हे शब्द उच्चारत त्याने जनार्दना जबरदस्तीने दावााहेर ढकडले आणि दरवाजा आतून बंद करून घेतला.

रात्रभरा जनार्दन दरवाजाच्यावर थाप मारीत झोपडीबाहेर उभा होता. त्याच्या मनांत विचार आला, "हे चमत्कारिक गांव किसतंय. माझ्याच घरांतून मला बाहेर काढलंय, आणि हा अनोखळी चांदोबा

आगांतुक माझ्या घरांत मालकासारखा डाराडू झोपलाय. हे गांव शांत व सुंदर आहे, पण इथले लोक कांही चांगले वाटत नाहीत." तो दादीवाला जनार्दनाला ढाडावून म्हणाला, "माझ्या झोपडीचं दार अज तुटलं. तर त्याचेपेरे तुला बाबे लागतील." आणि तो झोपून गेला.

सकाळ झाली. गांवतले लोक पासेमारीसाठी समुद्रावर निघाले. त्यांना बोलावून जनार्दनने ही राणी हकीकत सांगितली, आणि त्यांना विचारले, "तुम्ही मंडळी हा अन्याय पाहता आहात ना? या माणसाला समजावून सांगत को नाही?"

तेथेथ्यांत दादीवाला दार उघडून बाहेर आला आणि गावकऱ्याला म्हणाला, "हा कुणीतरी वेडा आहे बरं को! माझ्या घरांत घुसून दंग करतोय आणि हे घर त्याचंच आहे असे सांगतोय!"

जनार्दनने रागाने त्यांना म्हटलं, "तुम्हीच

A painting of a man in a blue shirt standing in a rural landscape. In the background, there is a white house with a brown roof, surrounded by tall trees and greenery. The man is looking towards the right.

त्याच्या वांछनांनी मरणापर्यंत होत येत. चारही दिशांना मरणजे यांच्या लाकाची कसरी तो त्याच्या मृत गावी परत येता आणि पुन्हा लोकच्य़ाप्रती प्रेमाने व सन्माने रहायला लागता.

चित्र गांधी अर्था 10

अपराजेय गरुड

आम पुताभावंत धाडलेली आणि
 वज्रगुंथ प्रगाणरी पुणवज्र बाळा गवगाडी अपराजेय
 आविस्त्राली ली चंद्रपुत्रीया राजसहायन प्रपेण मित्रवले
 लिथे डलवण्ये वजागुव माहून अदिन्यता प्रपेण हातो

अन्नावर कुणोन्ते बुदि धगाका प्रयत्न
 फल अगो को

[illegible]

तुमचे पान

तुमचे विज्ञान

रंगीन बचाव

जर एखाद्याचे डोळे लाल दिसले, तर इतर सगळेजण त्याच्याजवळ जायचे टाळतात. कारण त्याचे डोळे आलेले असतील ही भिती असते. डोळे येथे हा एक सारसर्गिक रोग आहे. जेव्हा बँडकाचे डोळे लाल असतात, तेव्हा काही विविध प्राणीही त्यांना टाळण्याचा प्रयत्न करतात.

लाल डोळ्यांचा चेडूक हा मध्य अमेरिकेच्या पर्जन्य अरण्यांतला रहिवासी आहे. त्याचे भटक रंगाचे अंग व डोळे यांचा उपयोग तो बचावासाठी करतो. या बँडकाचे भटक हिरव्या रंगाचे असते व त्यावर निळ्या व पिवळ्या रंगाचे पट्टे असतात. डोळे लालभडक असतात, आणि त्यावर एक तिसरी पावणी असते, ती नजरूक डोळ्यांचे रक्षण करते.

हे निहाळ आपल्या अंगरंगामुळे झाडांतल्या पानांपुतांत लपून जातात, आणि त्या पर्णछांशत बराच काळ राहातात. रात्रीचा गडद किंवा सौम्य अंधार असतो असते, त्यानुसार त्यांच्या काताडीचा नि किंवा गडद होतो.

तुमचा परिवार

भाजीप्रभू

दरवर्षी जगभरातले शेकडो शेतकरी एकत्र जमतात आणि त्यांचे महाप्रखंड भोपळे ऐटीत दाखवतात. प्रत्येकाला आपल्या हा मोठ्या आकाराच्या भोपळ्याचा अभिमान वाटतो, सर्वात जास्त वजनाचा भोपळा कोणता हे पाहण्याची ही स्पर्धा असते. अमेरिकेतल्या अरिगॉन इथल्या शेतकरी स्टीव्ह डाल्टेडाल हा जगातला विक्रमी भाजीप्रभू आहे. त्याच्या शेतातल्या भोपळ्याचे वजन ६२८ किलो होते. या लॉन आयलंडच्या घराजदार भोपळा स्पर्धेचा प्रमुख अड्ड्या सवीन ह्याच्याभोटे असो महाकाय भोपळा व इतर भाज्या पिकवणे इतके सरोपे नसते, त्याच्यामार्गे भरपूर कष्ट व जिद्द असावी लागते. त्यांची रोज निगराणी करावी लागते. जगातल्या सर्वात मोठ्या भाज्याचे वजन ९ किलो, सफरचदाचे २ किलो व कोबीचे वजन ५६ किलो होते.

तुमचे पान

माहीत आहे का?

उचक्या

सुनाच्या हे सगळेकडेच औषध आहे असे म्हणतात. "हास्य उपचार" याचा प्रसार वाढी होतो आहेच, हाणजे हे व्यक्तीच्या मनावरचा ताण कमी करते. अति खाण्याने जसा माणूस कासावीस होतो, त्याचप्रमाणे अति हंसणे देखील तापदायक ठरेल शकते. काही वेळा व्यक्तीचा घरास दुखतो व आवाज बंदही होतो, त्यामुळे उचकी लागते. त्याबरोबर श्वास रोधून घरणे हा एका गोष्टी याच आहे. त्यामुळे कानांचा तापदायक रोखला जातो व उचकी थांबते. अमेरिकेतल्या आयोवा प्रांताच्या चार्ल्स ऑस्वोर्न याला दर मिनिटात ४६ वेळा उचक्या येत राहिल्या आणि या उचक्या त्याला ६९ लाख येत होत्या. हाही एक जागतिक विक्रम आहे!

भारताची ओळख-प्रस्तावना

आपल्या काही नेत्यांची प्रसिद्ध बोधवचने पाहू या:

१. "शिक्षण म्हणजे मणगा-मारीस पूर्णत्व असते." हे कुणी म्हणले होते?

२. "शान्ति म्हणजे केवळ शारीरिक क्षमता नव्हे, तर त्यासाठी दुर्दैय इच्छाशक्तीही लागते. "हे कुणी म्हणले होते?"

३. "दुर्बलांना क्षमा करता येत नाही. सबलांनाच क्षमाशील होऊन येते." हे कुणाचे वचन आहे?

४. "खेळतासा खेळाडू जूरी बाळगलीच पाहिजे" हा सल्ला कुणी दिला?

५. "ज्ञान म्हणजे मेंदूच्या कोपऱ्यात बांधून ठेवलेली एखादी धडपू नव्हे" असे कोणी म्हणले होते? (उत्तरे ६६ पानावर)

न्यूट्रॉन स्पर्धा - ३

मलपुष्टकरची न्यूट्रॉनची जाहिरात नीट पाहो आणि 'न्यूट्रॉन' हा शब्द किती वेळा आला आहे ते शोधा. तुमचे उत्तर एखाद्या बलाचा बिल. त्यावर तुमचे रांग, जन्मलाली, वर्ग, गाळेचे गंगे व तुमचा पिनकोडसहित संपूर्ण पत्ता लिहून बँडमामा इंडिया लि., ८२, लिंकन्स ऑफिसर कॉलोनी, एकादुर्गात, चेन्नई ६०० ०९० या पत्त्यावर २१ डिसेंबरपूर्वी पाठवा.

एक आकर्षक बक्षीस** तुमची वाट पहात आहे

India's largest selling experts and tutors

*National Trust for the Blind

**Maha Lacto...
Maha Fun...
Maha Prizes**

*Conditions Apply

nutrine
MAHA LACTO

THE BEST LACTO

Watch the Nutrine Maha Lacto TV Commercial on your favourite channels....Write the missing words in the following jingle...

And

WIN EXCITING MAHA PRIZES...

Jingle :

1..2...3.....

1..2..3.....

Full of Cream Full of Malt Full of Milk
Yeah!...

1..2..3.....

1..2..3.....

Baseline :

VO : .....

The Best Lacto in Town

Cut this and send your entries ✂

Send your entries to :

This product is also available without this offer.